

ปีที่ 48 ฉบับที่ 29 : 28 กรกฎาคม 2560

Volume 48 Number 29 : July 28, 2017

สำนักโรคติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข / Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control, Ministry of Public Health

นิพนธ์ต้นฉบับ

การพัฒนาเครือข่ายการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในพื้นที่ตำบลชายแดน จังหวัดนครพนม ปี พ.ศ. 2558 เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

(Preparedness of network development on avian influenza surveillance in border districts, Nakorn Phanom province for ASEAN Economic Community, 2015)

✉ vetnuch@hotmail.com

จกมล รมิกานนท์ และคณะ

บทคัดย่อ

บทนำ: จากการระบาดของโรคไข้หวัดนกในจังหวัดนครพนม ปี พ.ศ. 2549 ประกอบกับมีการระบาดของโรคไข้หวัดนกในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การเฝ้าระวังเหตุการณ์ผิดปกติเพื่อไม่ให้ลูกหลานออกไปตั้งแต่ระดับชุมชนในทุกพื้นที่ และช่องทางเข้าออกระหว่างประเทศต้องดำเนินงานอย่างเข้มแข็งตามกฎหมายระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 การพัฒนาเครือข่ายการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในพื้นที่ตำบลชายแดน จังหวัดนครพนมในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครือข่ายเฝ้าระวังโรคมีความพร้อมในการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก

วิธีการศึกษา: ถอดบทเรียนจากการประชุมซ้อมแผนบนโต๊ะและแบบฝึกปฏิบัติการตามบทบาทหน้าที่ ให้กับเจ้าหน้าที่ควบคุมโรคของโรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครปศุสัตว์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ตำบลชายแดนที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ผลการศึกษา: จากการถอดบทเรียนพบว่าเครือข่ายเฝ้าระวังฯ ได้

ระบุปัญหาอุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก ด้านสอบสวนโรค และด้านประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ขาดการประสานงานระหว่างเครือข่ายเฝ้าระวังฯ ในแต่ละภาคส่วนทั้งภายในจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน ขาดห้องปฏิบัติการในพื้นที่ และเอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน

สรุปและวิจารณ์: ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยสู่ความสำเร็จของการปฏิบัติงานของเครือข่าย ได้แก่ ประชาชนต้องมีความรู้ในการป้องกันและเฝ้าระวังการเกิดโรคไข้หวัดนกทั้งในคนและสัตว์ ภาครัฐต้องมีการประสานงานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐต้องมีศูนย์สั่งการที่ชัดเจน มีงบประมาณเพียงพอ ด้านกระบวนการปฏิบัติงานต้องมีการทบทวนกระบวนการในการทำงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งต้องบูรณาการในด้านความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง จากผลการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายฯ ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนในการปฏิบัติงานและกำหนดเป็นนโยบายการดำเนินงานเฝ้าระวังตามแนวชายแดนในปีถัดไป

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่าย โรคไข้หวัดนก สุขภาพหนึ่งเดียว

◆ การพัฒนาเครือข่ายการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในพื้นที่ตำบลชายแดน จังหวัดนครพนม ปี พ.ศ. 2558 เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	449
◆ สรุปการตรวจสอบข่าวการระบาดของโรคในรอบสัปดาห์ที่ 29 ระหว่างวันที่ 16-22 กรกฎาคม 2560	457
◆ ข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ที่ 29 ระหว่างวันที่ 16-22 กรกฎาคม 2560	459

วัตถุประสงค์ในการจัดทำ

รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์

1. เพื่อให้หน่วยงานเจ้าของข้อมูลรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ได้ตรวจสอบและแก้ไขให้ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. เพื่อวิเคราะห์และรายงานสถานการณ์โรคที่เป็นปัจจุบัน ทั้งใน และต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอผลการสอบสวนโรค หรืองานศึกษาวิจัยที่สำคัญและเป็นปัจจุบัน
4. เพื่อเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานทางระบาดวิทยาและสาธารณสุข

คณะที่ปรึกษา

นายแพทย์สุชาติ เจตนเสน นายแพทย์ประยูร ภูนาตล
นายแพทย์ธวัช จายน้อยอิน นายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ
นายแพทย์ดำรงกุล อึ้งชูศักดิ์ นายสัตวแพทย์ประวิทย์ ชุมเกษียร
องอาจ เจริญสุข

หัวหน้ากองบรรณาธิการ : แพทย์หญิงพจมาน ศิริอารยาภรณ์

บรรณาธิการประจำฉบับ : บริมาต ตักดีศิริสัมพันธ์

บรรณาธิการวิชาการ : สัตวแพทย์สาวพิกตร์ อ้นจ้อย

กองบรรณาธิการ

บริมาต ตักดีศิริสัมพันธ์ สิริลักษณ์ รังษิวงศ์ สุวดี ตีวงษ์

ฝ่ายข้อมูล

สมาน สมุณภูวจินันท์ ศติธันว์ มาแอดิยน

พัชรี ศรีหมอก สมเจตน์ ตั้งเจริญติลาปี

ฝ่ายจัดส่ง : พิรยา คล้ายพ้อแดง สวัสดิ์ สว่างชม

ฝ่ายศิลป์ : บริมาต ตักดีศิริสัมพันธ์

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ : บริมาต ตักดีศิริสัมพันธ์ พิรยา คล้ายพ้อแดง

ผู้เขียนบทความ

จงกล ธมิกานนท์¹ ฤทัย รุ่งเรือง² กฤษฎา สาครวงศ์³

¹ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม จังหวัดนครพนม

² สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครพนม จังหวัดนครพนม

³ สำนักงานด่านตรวจสัตว์ป่านครพนม จังหวัดนครพนม

Authors

Jongkon Thamiganont¹ Haruethai Rungrueang² Gidsada Sakornwong³

¹ Nakhon Phanom Provincial Health Office

² Nakhon Phanom Provincial Livestock Office

³ Nakhon Phanom Wildlife Checkpoint, Nakhon Phanom Province

บทนำ

จังหวัดนครพนม มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแนวเขตชายแดนยาวประมาณ 174 กิโลเมตร มีการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า และเดินทางไปมาระหว่างประเทศผ่านจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง จุดผ่อนปรน 4 แห่ง⁽¹⁾ ในปี พ.ศ. 2549 เกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีก จำนวน 1 ครั้ง ในพื้นที่ตำบลบ้านกลาง อำเภอมือเกรงนครพนม โดยเป็นการระบาดในไก่ไข่ สร้างความสูญเสียเป็นมูลค่ามากกว่า 300,000,000 บาท⁽²⁾ ต่อมาไม่พบการระบาดของโรคไข้หวัดนกจนถึงปัจจุบัน แต่สถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดนกในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังพบมีการระบาดของโรคไข้หวัดนกในปี 2557 ชนิดก่อโรครุนแรง (High Pathogenic Avian Influenza; HPAI) สายพันธุ์ H5N1 ที่แขวง Xayabury ในสัตว์ปีกที่เลี้ยงหลังบ้าน⁽³⁾ ดังนั้น พื้นที่ชายแดนจังหวัดนครพนมจึงจัดเป็นพื้นที่เสี่ยงสูงต่อการระบาดของโรคไข้หวัดนกในอนาคต เนื่องจากจะมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economics Community: AEC) ในปี พ.ศ. 2558 ทำให้มีการค้าขาย มีการเดินทางของประชากรภายในภูมิภาคเพิ่มมากขึ้นทำให้เพิ่มความเสี่ยงในการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกชายแดนมากขึ้น ซึ่งอาจนำโรคไข้หวัดนกมาสู่พื้นที่ชายแดนจังหวัดนครพนม

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การอนามัยโลก และได้มีการนำกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 หรือ IHR (International Health Regulations, 2005)⁽⁴⁾ มาใช้ในระดับนโยบายสุขภาพของประเทศ ซึ่ง IHR เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่สมาชิกขององค์การอนามัยโลกต้องปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพและภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข จึงต้องมีระบบในการตรวจจับการระบาดของโรคและภัยคุกคามสุขภาพดังกล่าว โดยเน้นการเฝ้าระวังเหตุการณ์ผิดปกติเพื่อไม่ให้เกิดลุกลามออกไป ตั้งแต่ระดับชุมชนในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย และช่องทางเข้าออกระหว่างประเทศ ทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว หรือ Surveillance Rapid Response Team (SRRT) ที่มีอยู่ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด โดยมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและดำเนินการควบคุมโรคเบื้องต้นทันที^[4] ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการที่กำหนดในกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเตรียมพร้อมรับการระบาดของไข้หวัดนกที่อาจมีขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการเครือข่ายทีม SRRT ในตำบลชายแดน โดยเพิ่มพูนทักษะให้กับบุคลากร สร้างความตื่นตัวให้กับประชาชนในพื้นที่ และสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของทีม SRRT ให้มีลักษณะบูรณาการแบบพหุภาคีในการดำเนินงานแบบสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) ให้พร้อมต่อการรับมือการระบาดของโรคไข้หวัดนกในจังหวัดนครพนม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเฝ้าระวังโรค และความเข้มแข็งของหน่วยงานพหุภาคีให้พร้อมที่จะรองรับปัญหาโรคไข้หวัดนกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ในการเตรียมความพร้อมในการรับมือการระบาดของไข้หวัดนกทั้งในคนและสัตว์

วิธีการศึกษา

ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานควบคุมโรคของโรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครปศุสัตว์ (อสป.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ตำบลชายแดนที่ติดกับ สปป.ลาว

ประชากรตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานควบคุมโรคของโรงพยาบาล จำนวน 6 คน สาธารณสุขอำเภอโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน 24 คน เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำนวน 24 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 90 คน อาสาสมัครปศุสัตว์ (อสป.) จำนวน 28 คน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 28 คน ในพื้นที่ตำบลชายแดนที่ติดกับ สปป.ลาว รวมจำนวนทั้งสิ้น 200 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน ได้แก่

1. การจัดประชุมคณะกรรมการควบคุม ป้องกันและแก้ไข ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก เพื่อทบทวนผลการปฏิบัติงาน เฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคไข้หวัดนก ประจำปีงบประมาณ 2558 ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครพนม สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดนครพนม และด่านตรวจสัตว์ป่านครพนม จำนวน 1 ครั้ง

2. การจัดประชุมให้ความรู้กับกลุ่มประชากรเป้าหมาย เรื่องโรคไข้หวัดนก และแนวทางการเฝ้าระวัง ป้องกัน และมาตรการควบคุมโรคไข้หวัดนก จำนวน 4 วัน 4 ครั้ง ในอำเภอที่มี ตำบลชายแดนที่ติดกับ สปป.ลาว โดยสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด นครพนม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม และสำนักงาน ด่านตรวจสัตว์ป่านครพนม

3. ดำเนินงานซ้อมแผนปฏิบัติงานแบบการซ้อมแผนบนโต๊ะ

(Table Top Exercise) เป็นการฝึกซ้อมแผนมุ่งเน้นการระบุดูแลเชิง จุดอ่อน รวมทั้งการทำความเข้าใจแผน นโยบาย ข้อตกลงความร่วมมือ และขั้นตอนปฏิบัติที่ใช้อยู่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแบบฝึกปฏิบัติการตามบทบาทหน้าที่ (Functional Exercise) เป็นการฝึกซ้อมที่มีการปฏิสัมพันธ์ในการตอบโต้ต่อประเด็นปัญหา คำถามตามสถานการณ์สมมติระหว่างการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุม ซ้อมแผนฯ โดยหัวข้อกิจกรรมในการซ้อมแผนฯ ประกอบด้วย สถานการณ์ของโรคไข้หวัดนก การสอบสวนโรค การป้องกันและ ควบคุมโรคในสัตว์ คน การวินิจฉัยโรค การทำลายสัตว์ปีก การ ประชาสัมพันธ์และสื่อสารความเสี่ยง และถอดบทเรียน ประสิทธิภาพของเครือข่ายในการใช้หวัดนกเป็นรายกิจกรรม โดย การแบ่งกลุ่มระดมสมองเพื่อระบุปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไข รวมทั้งประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไข้หวัดนก

4. นำผลจากการถอดบทเรียนที่ได้ไปใช้ในการวางแผน ปฏิบัติงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมการแพร่กระจายของโรค ไข้หวัดนกในพื้นที่จังหวัดนครพนมในปีต่อไป

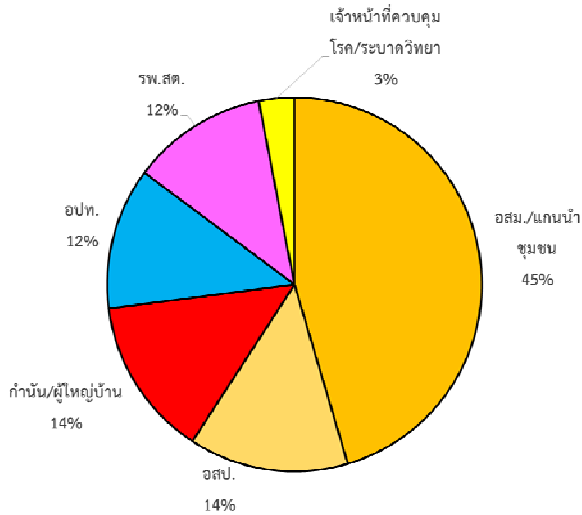
สถิติที่ใช้ในการศึกษา

เป็นการวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าอัตราส่วน ร้อยละ เพื่อจำแนกลักษณะและบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบ

ผลการศึกษา

ผลจากการประชุมคณะกรรมการควบคุม ป้องกันและแก้ไข ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก ระดับจังหวัด เพื่อทบทวน ข้อมูลการเฝ้าระวังไข้หวัดนกในสัตว์ปีกในพื้นที่ตำบลชายแดนของ จังหวัดนครพนม ในปี 2558 พบว่า มีการส่งสิ่งส่งตรวจจำนวน 2,492 ตัวอย่าง โดยแยกเป็นในสัตว์ปีกเลี้ยง (ไก่พื้นเมือง ไก่ไข่) จำนวน 2,432 ตัวอย่าง (ร้อยละ 97.6) นกธรรมชาติ จำนวน 60 ตัวอย่าง (ร้อยละ 2.4) ^(5,6) การเฝ้าระวังโรคในคน มีรายงานผู้ป่วยโรค ไข้หวัดใหญ่ จำนวนทั้งสิ้น 364 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 51.58 ต่อ ประชากรแสนคน ไม่มีผู้ป่วยยืนยันเป็นโรคไข้หวัดนก และไม่มี รายงานผู้ป่วยเสียชีวิต (1 มกราคม-14 สิงหาคม 2558) ⁽⁷⁾ ถึงแม้ว่า จะยังไม่พบพื้นที่ชายแดนแต่คณะกรรมการฯ ยังเห็นว่ายังพบเชื้อ ไข้หวัดนกในประเทศเพื่อนบ้านอยู่

ผลจากการประชุมซักซ้อมแผนฯ เครือข่ายในอำเภอ ชายแดน (อำเภอบ้านแพง อำเภอท่าอุเทน อำเภอเมืองนครพนม อำเภอธาตุพนม) และประชุมให้ความรู้กับกลุ่มประชากรเป้าหมาย เพื่อถอดบทเรียน โดยผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด จำนวน 200 คน จากหลายภาคส่วน ดังรูปที่ 1 ผลจากการประชุมฝึกซ้อมแผนฯ ทั้ง 4 ครั้ง สามารถสรุปแนวทางการปฏิบัติงานของเครือข่ายไข้หวัดนก ในพื้นที่ตำบลชายแดน ดังรูปที่ 2

รูปที่ 1 ร้อยละของบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมประชุมซ้อมแผนปฏิบัติงานเครือข่ายใช้หวัดนกในพื้นที่ตำบลชายแดน จังหวัดนครพนม ปี 2558

ผลจากการถอดบทเรียนประชุมซ้อมแผนฯ พบว่าปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานกิจกรรมการเฝ้าระวังโรค ได้แก่ นิยามสัตว์ป่วย ความครอบคลุมและทันเวลาในการรายงานความผิดปกติ ความครอบคลุมของการเก็บตัวอย่างในธรรมชาติ การส่ง

ตัวอย่างสัตว์ปีกตรวจทางห้องปฏิบัติการ การประสานงานกับประเทศเพื่อนบ้าน การบูรณาการระหว่างเครือข่ายของแต่ละภาคส่วน ดังตารางที่ 1

สำหรับปัญหาอุปสรรคในเรื่องการสอบสวนโรค พบว่ากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment; PPE) บางส่วนของทีมสอบสวนโรคขาดความชำนาญในการปฏิบัติงาน รายละเอียดผลการถอดบทเรียนดังตารางที่ 2

ปัญหาอุปสรรคด้านการปฏิบัติงานป้องกัน และควบคุมโรค พบว่า ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ ณ จุดผ่อนปรนชายแดน การลักลอบเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก/ซากสัตว์ปีกตามแนวชายแดนประเทศไทย-ลาว เครือข่ายขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ขาดแคลนงบประมาณรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ดังตารางที่ 3

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการตรวจวินิจฉัยโรค พบว่า ห้องปฏิบัติการตรวจวินิจฉัยโรคสำหรับสัตว์อยู่ห่างไกล ทำให้ไม่สะดวกในการส่งสิ่งส่งตรวจ เกิดความล่าช้าในการตรวจวินิจฉัยยืนยันโรค ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 1 ผลการถอดบทเรียนจากการประชุมซ้อมแผนฯ กิจกรรม “การเฝ้าระวังโรค”

ปัญหา-อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1. การสำรวจจำนวนประชากรสัตว์ปีกมีความคลาดเคลื่อนจากที่มีอยู่จริง	- บูรณาการทุกเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ อปท. และชุมชน ในการสำรวจประชากรสัตว์ปีก
2. นิยามสัตว์ป่วยมีความไวมากเกินไป ทำให้การรายงานสัตว์ปีกป่วยตายผิดปกติตามนิยาม ไม่ครอบคลุมทุกเหตุการณ์ที่มีสัตว์ปีกป่วยตายตามนิยาม	- การปรับปรุงนิยามสัตว์ป่วยให้มีความเหมาะสมกับจำนวนสัตว์ปีกและรูปแบบการเลี้ยง
3. ความทันเวลาในการรายงาน	- การใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Line, Facebook ในการรายงาน หรือประสานงาน
4. การเก็บตัวอย่างในธรรมชาติยังไม่ครอบคลุมทุกอำเภอชายแดน (อำเภอบ้านแพง ไม่มีการเก็บตัวอย่าง)	- ควรเก็บตัวอย่างสิ่งส่งตรวจของธรรมชาติให้ครอบคลุมทุกอำเภอชายแดน
5. ขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับหวัดนกกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเมืองฝั่งตรงข้ามกับชายแดนของประเทศไทย	- การทำข้อตกลงสร้างระบบเฝ้าระวังร่วมกันระหว่างอำเภอชายแดนของจังหวัดนครพนม และเมืองของ สปป.ลาว ที่อยู่ตรงกันข้าม
6. การส่งสิ่งส่งตรวจของสัตว์ปีกไปตรวจยืนยันการวินิจฉัยโรคทางห้องปฏิบัติการไม่สะดวก เนื่องจากห้องปฏิบัติการอยู่ไกล (จังหวัดขอนแก่น)	- ต้องเก็บสิ่งส่งตรวจให้คงสภาพเดิมมากที่สุด และมีคุณภาพดี เพื่อความแม่นยำในการตรวจ และคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไปกับระยะทางในการส่งตรวจ
7. ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่ายแต่ละภาคส่วน ขาดการบูรณาการอย่างต่อเนื่อง	- จัดการประชุม อบรมเครือข่ายร่วมกัน
8. เครือข่ายขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	- มีสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับเครือข่ายผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอาสาสมัครปศุสัตว์

ตารางที่ 2 ผลการถอดบทเรียนจากการประชุมซ้อมแผนฯ กิจกรรม “การสอบสวนโรค”

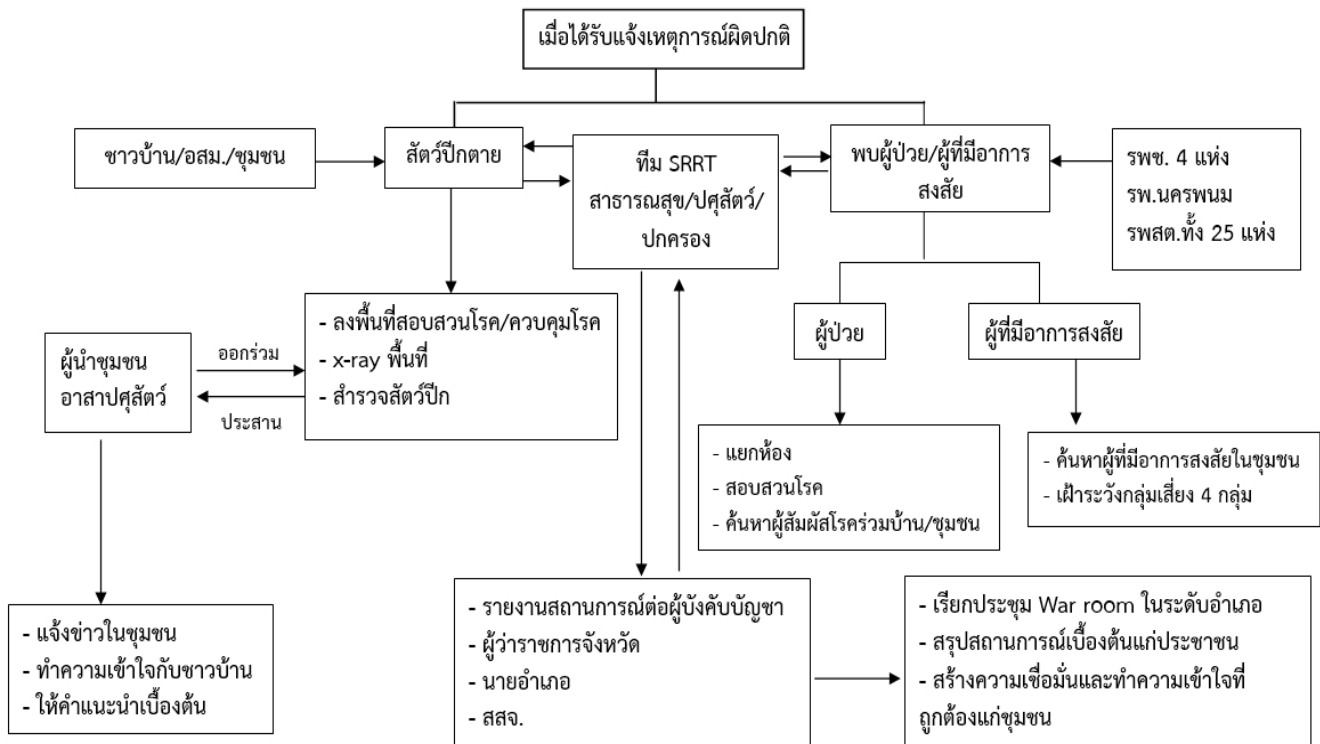
ปัญหา-อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1. กำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	- บูรณาการเจ้าหน้าที่หลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการสอบสวนโรค
2. ขาดความชำนาญ	- การจัดทำเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานเก็บสิ่งส่งตรวจ (Standard Operating Procedure; SOP) - การฝึกอบรม - การฝึกซ้อมชนิดฝึกปฏิบัติการภาคสนาม เป็นประจำทุกปี อย่างต่อเนื่อง
3. ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน	- การประชุมร่วมกัน - ฝึกซ้อมแผนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
4. วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง PPE	- ประเมินการจำนวนความต้องการ PPE เพื่อขอรับการสนับสนุนจากส่วนกลาง - ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก อปท.
5. ความร่วมมือของเจ้าของสัตว์ปีก (กัลสสัตว์ปีกโดนทำลาย)	- การประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักถึงอันตรายของโรค และความจำเป็นในการดำเนินการตามมาตรการควบคุมโรคอย่างเข้มงวด - การใช้มาตรการทางกฎหมาย

ตารางที่ 3 ผลการถอดบทเรียนจากการประชุมซ้อมแผนฯ กิจกรรม “การป้องกันและควบคุมโรค”

ปัญหา อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1. เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะกรณี	- บูรณาการกำลังเจ้าหน้าที่จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมปฏิบัติงาน
2. การลักลอบเคลื่อนย้ายสัตว์ หรือซากสัตว์	- สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังการลักลอบเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งภาคประชาชน
2.1 แนวชายแดน	- การบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย
2.2 พื้นที่เฝ้าระวังรอบจุดเกิดโรค	
3. เจ้าหน้าที่ และเครือข่ายขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	- การจัดสรรเบี้ยเลี้ยงในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมความก้าวหน้าในสายงาน
4. วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ เช่น PPE (Personal Protective Equipment)	- ประเมินการจำนวนความต้องการ PPE เพื่อขอรับการสนับสนุนจากส่วนกลาง - ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก อปท.
5. การทำลายสัตว์ปีก	- การจ่ายค่าชดเชยการทำลายสัตว์ปีก, การใช้มาตรการทางกฎหมาย
5.1 ความร่วมมือของเจ้าของสัตว์	- การฝึกอบรม, การฝึกซ้อมชนิดฝึกปฏิบัติการภาคสนาม (Field Exercise)
5.2 ความชำนาญในการทำลายสัตว์ปีก	- ประเมินการจำนวนความต้องการ ขอรับการสนับสนุนจากส่วนกลาง, บูรณาการความร่วมมือขอให้ทรัพยากรร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5.3 วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือในการทำลายสัตว์ปีก	- การจัดทำ SOP การกำจัดทำลายเชื้อที่อาจจะปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม
5.4 การกำจัดเชื้อที่อาจจะปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม	- การจัดทำ SOP เรื่องการป้องกัน ควบคุมมลภาวะอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้น
5.5 มลภาวะอื่น ๆ ที่อาจเกิดจากการทำลายสัตว์ปีก เช่น แมลงวัน กลิ่น เป็นต้น	- กรณีมีการทำลายสัตว์ปีกจำนวนมาก

ตารางที่ 4 ผลการถอดบทเรียนจากการประชุมซ้อมแผนฯ กิจกรรม “การตรวจวินิจฉัยยืนยันโรค”

ปัญหา อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1. ขาดความชำนาญในการเก็บตัวอย่างสิ่งส่งตรวจ	- การจัดทำเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานเก็บสิ่งส่งตรวจ (SOP) - การฝึกอบรม และการซ้อมแผนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
2. การส่งสิ่งส่งตรวจของสัตว์ปีกไปตรวจยืนยันการวินิจฉัยโรคทางห้องปฏิบัติการไม่สะดวก เนื่องจากห้องปฏิบัติการอยู่ไกล (จังหวัดขอนแก่น)	- ต้องเก็บสิ่งส่งตรวจให้คงสภาพเดิมมากที่สุด และมีคุณภาพดี เพื่อความแม่นยำในการตรวจ และคุ้มค้ำกับเวลาที่เสียไปกับระยะทางในการส่งตรวจ

หมายเหตุ : War room คือ การประชุมเพื่อการสั่งการ

รูปที่ 2 แผนผังแนวทางการเฝ้าระวังป้องกันโรคใช้วัตถุดิบในคนและในสัตว์ปีกของตำบลชายแดนไทย-ลาว จังหวัดนครพนม

ปัญหาอุปสรรคการประชาสัมพันธ์ และสื่อสารความเสี่ยงพบว่าสิ่งที่ควรมีการพัฒนาปรับปรุง ได้แก่ ขาดสื่อในการประชาสัมพันธ์ ประชาชนบางส่วนยังไม่ทราบแนวทางปฏิบัติเมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติ เช่น มีสัตว์ปีกป่วยตาย รวมทั้งยังไม่เห็นความสำคัญของการรายงานความผิดปกติที่เกิดขึ้น

ผลการถอดบทเรียนเกี่ยวกับปัจจัยสู่ความสำเร็จของการปฏิบัติงานของเครือข่ายในครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนต้องมีความรู้ในการป้องกันและเฝ้าระวังการเกิดโรคใช้วัตถุดิบทั้งในคนและสัตว์ ภาควิชาเครือข่ายต้องมีการประสานงานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐต้องมีศูนย์สั่งการที่ชัดเจน มีงบประมาณเพียงพอ ด้านกระบวนการปฏิบัติงานต้องมีการทบทวนกระบวนการในการทำงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วิจารณ์และสรุปผล

จากผลการดำเนินงานทั้งการทบทวนสถานการณ์และสรุปผลถอดบทเรียน ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความเห็นที่สอดคล้องกันในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการเฝ้าระวังโรค ซึ่งพบว่า การเก็บตัวอย่างสิ่งส่งตรวจในกรณีโรคยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่ตำบลที่ติดชายแดนกับ สปป.ลาว ซึ่งอาจทำให้เกิดการระบาดของโรคใช้วัตถุดิบได้⁽⁸⁾ จึงเห็นควรดำเนินการเก็บตัวอย่างกรณีโรคให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่ติดชายแดนเพื่อป้องกัน

การเกิดโรคใช้วัตถุดิบในกรณีธรรมชาติ

จังหวัดนครพนมยังขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลใช้วัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้านดังแสดงในตารางที่ 1 โดยเฉพาะเมืองฝั่งตรงข้ามกับชายแดนของประเทศไทย เนื่องจากยังขาดการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องการแลกเปลี่ยนข้อมูล จึงเห็นควรมีการทำข้อตกลงสร้างระบบเฝ้าระวังร่วมกันระหว่างอำเภอชายแดนของจังหวัดนครพนม และเมืองของ สปป.ลาว ที่อยู่ตรงกันข้าม ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานเฝ้าระวังโรคตามแนวชายแดนที่จังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขตในโครงการความร่วมมือการเฝ้าระวังโรคประเทศลุ่มแม่น้ำโขง (Meakong Basin Disease Surveillance, MBDS)

ดังที่แสดงในตารางที่ 2 และ 3 พบว่า มีปัญหาสำคัญในเรื่องความไม่เพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน จึงเห็นควรให้มีการจัดสรรงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการหรือทำแผนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้ว เครือข่ายยังขาดความมั่นใจในการเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคใช้วัตถุดิบ ซึ่งปัญหาดังกล่าวพบเช่นเดียวกัน ในจังหวัดกาฬสินธุ์^(9,10) จึงเห็นควรมีการจัดทำคู่มือ SOP ในการดำเนินงานและจัดอบรมให้กับเครือข่ายในการเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคใช้วัตถุดิบ

การส่งสิ่งส่งตรวจของสัตว์ปีกไปตรวจยืนยันการวินิจฉัยโรคทางห้องปฏิบัติการไม่สะดวกในเรื่องของระยะทาง เนื่องจากห้องปฏิบัติการตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น อาจเป็นผลให้คุณภาพของสิ่งส่งตรวจไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งส่งตรวจต้องมีคุณภาพดีถึงจะเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรที่ส่งตรวจได้ เป็นผลต่อความแม่นยำในการตรวจวินิจฉัย และคุ้มค่ากับเวลาตลอดจนค่าใช้จ่ายในการส่งตรวจ

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็น ประสพการณ์ หรือใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างเครือข่ายฯ เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในจังหวัดนครพนม และระหว่างจังหวัดนครพนม และ แขวงคำม่วน สปป.ลาว

สรุปการศึกษา

จากการประชุม และข้อค้นพบพบว่าปัญหา อุปสรรคที่สำคัญในการปฏิบัติงานของเครือข่ายเฝ้าระวังฯ ได้แก่ จำนวนเจ้าหน้าที่และเครือข่ายเฝ้าระวังฯ ไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถดำเนินงานในบางมาตรการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเก็บตัวอย่างเจ้าหน้าที่ยังขาดแคลน PPE ในการป้องกันตนเอง การส่งตัวอย่างสัตว์ปีกตรวจทางห้องปฏิบัติการต้องใช้เวลา และเสียค่าใช้จ่าย หากสามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ที่พบได้โดยเฉพาะการเฝ้าระวังโรคเชิงรุกในธรรมชาติเป็นมาตรการที่จะต้องดำเนินการอย่างครอบคลุมในทุกพื้นที่ที่มีจำนวนนกอพยพ หรือนกธรรมชาติปริมาณมาก จะทำให้การดำเนินงานระหว่างเครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง นอกจากนี้เครือข่ายเฝ้าระวังฯ ยังมีความต้องการที่จะทบทวนความรู้ ตลอดจนฝึกฝนความชำนาญในการปฏิบัติงาน และมีการประสานความร่วมมือไทย-ลาวในการเฝ้าระวังควบคุมและป้องกันโรคไข้หวัดนกมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอชายแดน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักระบาดวิทยา เจ้าหน้าที่ของงานควบคุมโรคติดต่อ กรมควบคุมโรค เจ้าหน้าที่ตำบลชายแดน ทีมเครือข่ายในตำบลชายแดน และขอขอบคุณ ศูนย์ป้องกันและควบคุมโรคแห่งชาติ (US CDC) ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการศึกษา ขอขอบคุณ น.สพ. ประกิจ ศรีไสย์ สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดนครพนม ดร.สพ.ญ. เสาวพัทธ์ อ้นจ้อย และอาจารย์พรณราย สมิตสุวรรณ สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ในการให้คำแนะนำในการเขียนรายงานการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานจังหวัดนครพนม. บรรยายสรุปจังหวัด. 2558 [เข้าถึงวันที่ 20 ธันวาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.nakhonphanom.go.th/index2.php>
2. ประหยัด ศรีโคตร. ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ไข่ ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ภายหลังการระบาดของโรคไข้หวัดนก. จุลสารสำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ 2554;18:5.
3. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. เดือนภัยสินค้าเกษตร. 2558 [เข้าถึงวันที่ 20 ธันวาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.acfs.go.th>
4. International Health Regulations. IHR 2005. [cited 2015 December 20]. Available from <http://203.157.15.110/ihr/EN/index.php>
5. สำนักงานจังหวัดนครพนม. สถานการณ์โรคไข้หวัดนก จังหวัดนครพนม. 2558. (เอกสารอัดสำเนา)
6. ด่านตรวจสัตว์ป่านครพนม. สรุปผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ 2558.
7. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม. สรุปรายงาน สถานการณ์โรคไข้หวัดนก จังหวัดนครพนม. ม.ป.ป., 2558.
8. Tiensin T, Chaitaweesub P, Songserm T, Chaisingh A, Hoonsuwan W, Buranathai C, et al. Highly pathogenic avian influenza H5N1, Thailand, 2004. Emerging infectious disease 2005;11(11):1664-72.
9. วิษณุกร อ่อนประสงค์ และสุวัฒนา อ่อนประสงค์. การประเมินความพร้อมของการเฝ้าระวัง. ป้องกันและควบคุมโรคไข้หวัดนก อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2548. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ขอนแก่น 2549;13(3):55-63.
10. สุวัฒนา อ่อนประสงค์ และสุทธิดา บุญอาษา. บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้หวัดนก จังหวัดกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์; 2548.

แนะนำการอ้างอิงสำหรับบทความนี้

จงกล ธมิกานนท์, หฤทัย รุ่งเรือง, กฤษฎา สาครวงศ์. การพัฒนาเครือข่ายการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนกในพื้นที่ตำบลชายแดนจังหวัดนครพนม ปี พ.ศ. 2558 เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์ 2560; 48: 449-56.

Suggested Citation for this Article

Thamiganont J, Rungrueang H, Sakornwong G. Preparedness of network development on avian influenza surveillance in border districts, Nakorn Phanom province for ASEAN Economic Community, 2015. Weekly Epidemiological Surveillance Report 2017; 48: 449-56.

Preparedness of network development on avian influenza surveillance in border districts, Nakorn Phanom province for ASEAN Economic Community, 2015

Authors: Jongkon Thamiganont¹, Haruethai Rungrueang², Gidsada Sakornwong³

¹ Nakhon Phanom Provincial Health Office

² Nakhon Phanom Provincial Livestock Office

³ Nakhon Phanom Wildlife Checkpoint, Nakhon Phanom Province

Abstract

Background: Regarding to an emerged avian influenza in Nakorn Phanom Province in 2006, ongoing outbreak of avian influenza in Lao PDR and establishment of the ASEAN Economic Community (AEC) in 2015, event-based surveillance for detecting abnormal events at a community level and at ports of entry should be strictly followed under International Health Regulation (2015). An objective of network development on avian influenza surveillance in border districts was to prepare the network in responding to an outbreak of avian influenza.

Methods: Tabletop exercises, functional exercises and an after action review (AAR) were implemented into multi-disciplinary groups of public health practitioners in hospitals, and health offices, livestock officers, officers of local administrative organizations, health volunteers, livestock volunteers and leaderships in border communities next to Lao PDR.

Results: A structured review process revealed that insufficient human resources, lack of supplies and equipment such as personal protective equipment (PPE), weak linkage in coordination between regional level and neighboring country, lack of laboratory capacities in the area and absence of standard operating procedures (SOPs) could be main obstacles in activities of surveillance, prevention, control and public communication on avian influenza.

Conclusions: Success factors of network development were having a high level of knowledge related to human and animal avian influenza within communities, regular coordination and cooperation among stakeholders, functional emergency operation center and sufficient budget. In a practical field, a structured review or de-brief process for analyzing the activities need to be done for a long-term success. Finally, an integration of cooperation agreement with the neighboring country needs to be maintained and sustained. The outputs from the network development have been applied to operational plans and policy plan of border surveillance system next year.

Keywords: network development, avian influenza, one health